

ZVORAN:

GOSLI.

VAŠKA ČRTICA.

Ihov France je bil čuden fant. Samoten je hodil svoja pota in razmišljal stvari, katerim so se ljudje smejali, če jih je povedal. Baš zato se je ogibal vaščanov, ki ga niso umeli, in na vsa vprašanja je odgovarjal le kratko, odurno.

Še bolj kot odraslih se je ogibal vaških otročajeve, ki so ga jezili in zmerjali, kjer so le mogli. „Cigan, cigan!“ ... so vpili, če so ga zagledali na cesti, in jeli metati kamenje, blato in ocepke za njim. Francetu pa so se vselej ob taki priliki zasvetile oči, kri mu je vzkipela in spustil se je v tek za poredneži. A le redkokdaj je katerega vjel in naklestil.

Zakaj so ga pa zmerjali s ciganom? Nekaj so bile krive temu njegove čudne, temne oči, zagorela polt in njegovi dolgi, črni lasje. Nekaj pa njegova obleka. Nosil je namreč zelen jopič, na katerega si je bil prišil par svetlih gumbov, ki jih je bogve kje in kdaj dobil. Na glavi pa je imel špičast klobuk, in za trakom je bilo zataknjeno lepo, zakrivljeno pero, ki je kimalo pri vsakem koraku. — Prav čiste pameti ni — so dejali ljudje, kadar so ga videli.

Borno je bilo Francetovo življenje, prav borno. Dan na dan je zahajal na delo, zdaj k temu zdaj k onemu kmetu, potil se vestno od zore do mraka in vdano delal brez mnogih besed in tožb. Na večer pa se je vračal ves truden domov na Podševlje. Stanoval je pri bratu Tonetu in imel na svislih slabo posteljo, zbito iz par desk, in par otefov slame povrhu.

Denar, ki so mu ga plačevali za dnino, je nosil zvesto domov in ga dajal Tonetu.

Ta se mu je vselej nasmejal in mu rekel: „No, že prav, France...“ Več besed ni slišal v zahvalo, a jih tudi ni pričakoval.

Tako je potekalo Francetu enakomerno leto za letom. Pričakoval ni lepših časov, ker je bil vaje trpljenja in dela. Misli ni mnogo ne nase ne na bodočnost — moj Bog, saj ni imel niti časa za to.

Nekoč pa se je zgodila v Francetovem življenju velika izprememba. To pa je bilo tako-le.

Cigani so bili prišli neko nedeljo v vas in igrali na gosli. France je bil ves zamaknjen v te tožne, zategle glasove, ki so se potem razpleli v veselo, poskočno melodijo in zopet postajali tišji in počasnejši, dokler niso slednjič utihnili popolnoma in izginili nekje v dalji... Potem pa so zopet začeli od kraja... France je poslušal in poslušal ves dan...

Gosli — ko bi on imel take gosli! Tudi on bi sviral tako — saj bi znal, gotovo bi znal! Vse Francetove misli in želje so se strnile v ta cilj. Da, gosli si bo moral pripraviti, naj stanejo, kar hočejo!

In na večer tistega dne se je premetaval brez spanja po svojem trdem ležišču in vedno mislil in tuhtal, kako bi prišel do gosli. Skozi linico je zrl v svetlo pomladno noč, štel peresa na jablani, ki je cvetela pod oknom in šumela v rahlem nočnem vetru, in ni mogel zaspati. Vedno je slišal ciganske gosli, ki so brnele v otožnih in veselih glasovih, in vedno odločneje je vstajala v njegovem srcu želja po lepo zvenceh goslih...

Od tedaj ni več dajal France denarja bratu. V mošnjičku, katerega je skrival v slamo pod vzglavje, je imel že par svetlih

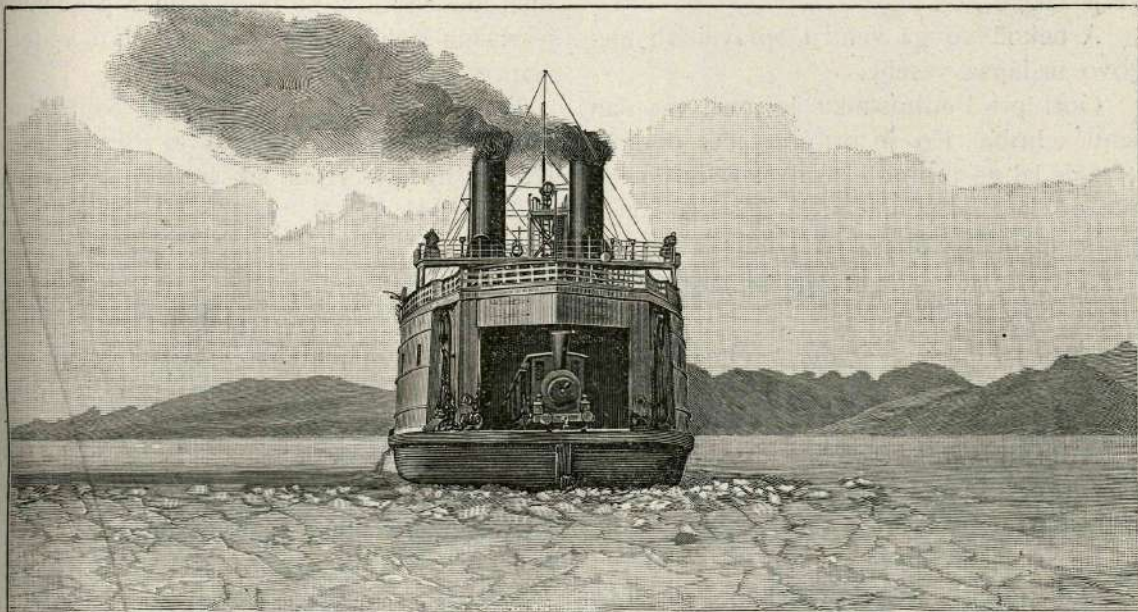
kronc, vedno jih je štel in računil, kdaj jih bo dovolj, da pojde v mesto in si kupi gosli. A Tone ga je grdo gledal in mu ni privoščil več lepe besede od tistega časa.

France je bil potrpežljiva duša; očitanja in zbadanja, kam deva denar, je molčé prenašal in sanjal vedno o svojih goslih. Če je nesel upognjen težko breme izpod Gore, če je sekal v Podlazu drva, zmirom je mislil na lepe čase, ko bo sedel ob hladnih večerih pred hišo in bo igral, da bo veselje. Zvezde bodo sijale, murni bodo črinčrinkali po travi, nad njim bo šumelo listje — a on

bile razstavljene čudno lepe stvari — in tudi lepe, svetle gosli.

France je strahoma vstopil in vprašal, ali bi dobil gosli za osemnajst kron, ki jih je imel v mošnjčku. Prodajavec se mu je nasmehnil in prinesel več gosli. France je izbral in izbral svetlobarvne, nove gosli, na katere mu je prodajavec za poizkušnjo zaigral, da mu je kar srce v prsih zatrepetal. Potem mu jih je zavil, dal lok in vzel denar. Dve kroni je Francetu še vrnil.

Nerodno se je France odkril, stisnil gosli pod pazduho in odšel. Hitel je protl domu,

PREVOZNI PARNIK ZA ŽELEZNIŠKE VLAKE NA BAJKALSKEM JEZERU.

bo godel, da se bo glasilo kot iz ciganskih gosli... In ljudje ga bodo prišli poslušati in ne bodo se mu več smejali, ampak tiho se bodo čudili njemu in njegovim goslim.

— — — — —
Neke nedelje poleti je bilo, ko se je napravil v mesto. Trdno je tiščal v roki mošnjček s srebrnimi kronami in hitel po beli cesti...

Slednjič je dospel v mesto. Nestrpno je hodil po ulicah in iskal prodajalnice, kjer bi dobil gosli. Slednjič je zagledal svetlo, visoko prodajalnico z velikimi okni, kjer so

kar je mogel, da bi čim prej poizkušal igrati. — Doma je šel na svisli, sedel na posteljo in odvil gosli. Lepe so bile — da, še bolj so se svetile nego prave ciganske. Vzel je lok in potegnil po strunah. Hej, kako je to zadonelo in zabrnelo, da je bilo veselje!

In z okornimi prsti je izkušal France pritiskati strune, kakor je videl cigane. Niso bili sicer to lepi glasi, a njemu se je zdelo, da še orglje v cerkvi lepše ne pojo kot njegove gosli.

Od tedaj se je začelo za Franceta lepo življenje. Podnevi je delal, zvečer pa je godel

pred hišo ali na svislih. Ob nedeljah popoldne so prišli vaški dečaki k Francetu in ga silili, naj zagode. On je prinesel gosli, lepo jim navil strune in začel igrati, kakor je vedel in znal. In ves mladi vaški svet je občudoval Franceta in njegovo umetnost.

Le svakinja Mina ni mogla poslušati Francetovih gosli. Vedno je pretila, da vrže to šaro na ogenj, ker ji budi malo Anico, da noče več zaspiti in da joka. Tone, brat Francetov, pa je govoril, da je France sedaj popolen cigan, ali pa — norec . . .

France pa je molčal, delal in trpel kakor prej in skrival varno svoje gosli, svoj največji zaklad.

A nekoč so ga vendat spravili ob njegovo najlepše veselje.

Gori pri Podhostniku je nosil ves dan seno s hriba. Ko je prišel zvečer domov, je zagledal gosli pred hišo na tleh. Strune so bile odvite, lok zlomljen in gosli so imele na hrbtu veliko razpoko . . .

„Moje gosli!“ . . . je zajokal, „Kdo mi je razbil moje gosli . . .!“

„Jaz, jaz!“ se je oglasila Mina kriče v kuhinji, „da mi ne boš več budil otroka, ti nepridiprav ti!“

„Ah, moje gosli — te ste mi razbili!“ . . . Silna boleost je prevzela Francetovo dušo . . . „Pa pojdem od hiše! V svet pojdem, in me ne bo nazaj nikoli več.“

„Le pojdi!“ je zakričal Tone, „saj nisi nič prida: denar mečeš strani, ki ga je tako krvavo potreba. Le pojdi! Prej ko odideš, bolje je!“

„Pojdem . . . takoj!“ je mrmral France in odšel na svisli. Z žalostjo je gledal na razbite gosli in v srcu mu je vstala doslej nepoznana mržnja in srd do Mine, do brata in do vseh vaščanov. Da, v svet bo šel čez hribe in doline, kjer ga ne bodo poznali ljudje in ga ne bodo zmerjali fantalini. Saj svet je velik, dela mnogo — kakor je slišal od drugih — in kmalu bo zaslužil dovolj za nove gosli. Potem pa bo hodil okoli, a domov ga ne bode več iz tujih krajev, kjer so boljši in prijaznejši ljudje kot na Podševlju.

In res je šel v svet.

Zvezde so bledele in hladna sapa je vila drugi dan skozi jesensko jutro, ko se je France odpravljal. Pogledal je še zadnjič skozi okence na travnik, na jablano pod oknom, na kateri je trepetalo zadnje, rumeno listje, in težko mu je postalo nehote v prsih. Vzel je culico z najpotrebnejšim, postal malo pred hišo in zaklical: „Z Bogom!“ A nikdo se ni oglasil.

In Francetu je bilo hudo v srcu, da ga ni nikdo poklical nazaj, da mu ni nihče rekel prijazne besede v slovo, da je tako reven in preziran odšel od doma.

Z žalostjo v srcu in s težkimi mislimi je hitel po cesti, ki se je vila po zapuščenih jesenskih poljih; kam — tega sam ni vedel. Naprej pač, naprej v svet!

Doma pa se je smejal Tone svoji ženi Mini: „Ne bo osem dni, ko bo zopet nazaj. Kaj pa hoče v svetu tak bedak, ki komaj vé, da živi?“

* * *

A preteklo je leto, in Franceta ni bilo nazaj. „Ciganska kri!“ so govorili ljudje na vasi, migali z ramami in počasi pozabili nanj in na njegove gosli.

Na sveti večer je bilo.

V adventu je mnogo snežilo, a nocoj je bilo jasno in tiho. Tako mirno so gorele tam gori nebeške zvezde, nad gorovjem je svetila luna v modrikastem svitu in v belem snegu se je svetlikalo kakor samo srebro. In nebesne luči so se blestele in zrcalile na mirni poljani vse drugače, vse jasnejše kot v drugih nočeh . . .

Med nedolžnobelimi polji pa se je vila cesta kakor pepelnatosiva črta. Človeške noge so oskrunile tam nežni sneg; zmešal se je z blatom pod kolesi voz in nič več ni bil bel, kakor po poljih naokrog.

Po tej cesti se je vračal tisti sveti večer — France.

Iz daljnega, mrzlega sveta, kjer ni našel nikogar, ki bi imel usmiljenje z njim, ki bi umel njegove misli, se je vračal v rojstno vas — bolan . . . V tujih krajih, pri neprijaznih ljudeh je zopet zaželelo njegovo srce

po beli, gorski vasi, po travniku domačem, po jablani pod oknom, na katero je gledal v nočeh brez spanja...

Mračno je bilo v njegovi duši, temno v njegovem srcu. Le ena jasna misel je bila v njegovi trudni glavi, ena želja, — da bi bil že skoro doma.

Sklonjen je hodil in zakašljaj je suho tuintam. In ta kašelj se je čudno glasil v nočnem miru, tako čudno, da se je France skoraj bal. Huda utrujenost se ga je pollaščala in na mnogih mestih je moral počivati. Mislil je na Toneta in na Mino — bogve če sta huda, če ga bosta sprejela pod streho, ali ne...

Pospešil je korake in hitel naprej...

Še kake pol ure je bil pod vasjo, ko je zaslišal zvonjenje vaških zvonov. „Kaj zvoni?“ se je vprašal in se polagoma domislil, da je to glas svetonočnih zvonov, vabečih k polnočnici.

Malo je obstal, potegnil z roko po mrzlem čelu in s težavo korakal navzgor.

Ko je prišel na Podševlje, je bilo v vasi vse tiho, le iz cerkve se je slišalo kakor iz neznane daljine božično petje in srebrn glas orgelj.

France pa se je truden spustil na klop pred domačo hišo, zavil se v obleko in čakal. Mrzlo je bilo, a v prsih ga je nekaj peklo, pred očmi so mu plesali veliki ognjeni kolobarji in v glavi mu je tolklo kakor kladio na žareče železo. Potem pa je vse počasi izginilo in nič več ni čutil... — — —

Par dni je ležal France pri Tonetu. Vedno huje mu je bilo — konec se je bližal.

Mina se je bala Francetovega suhega, rumenega obraza in njegovih čudnih oči. Le redko ga je prišla pogledat.

Tone pa se je jezil, da je prišel brat domov samo umirat, da ga ni že kje zunaj pograbila bela smrt. A tolažil se je z mislijo, da tako ne bo dolgo.

In res ni dolgo trpel.

Na Svete tri kralje je bilo proti večeru. Tone je prišel pogledat k Francetu in se je začudil, da je tako miren in tih.

„France, kako ti je?“ je vprašal.

„Muzika... muzika... gosli... Ne slišiš, kako lepo godejo? Sami angeli so... Čuj... čuj!“

France se je malce sklonil pokoncu in s čudnim izrazom v očeh pogledal Toneta. S smehljajem krog suhih usten je z napeto pozornostjo poslušal in strmel predse.

A prijel ga je kašelj, oči je naenkrat zaprl in zopet omahnil na trdo vzglavje.

Tonetu se je ta hip zasmilil in prestrašil se je smrti. Hitel je poklicat Mino, naj prinese blagoslovljeno svečo.

Ko sta stopila k Francetu, je ležal ta nepremično na postelji in šepetal sam seboj.

„Dajte sèm moje gosli!“ je zaklical naenkrat, široko odprl oči in se izkušal dvigniti. A počasi se mu je nagnila glava nazaj, oči je polagoma zaprl in tam v kotičku se je prikazala svetla solzica. Vaškega cigana ni bilo več...

Plamenček sveče je nemirno trepetal, dolge sence so se plazile po podu in tiho je bilo vse... čudno tiho... Mino je vse to prevzelo in krčevito je zaihtela, Tone pa je odšel tiho s trudnim, počasnim korakom...

